

Sygn. akt I CSK 485/08

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 14 maja 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Antoni Górski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Wojciech Katner

SSN Krzysztof Pietrzykowski

Protokolant Beata Rogalska

w sprawie z powództwa M.C. i D.S.

przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Wojewodę [...]

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 14 maja 2009 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego [...]

z dnia 6 czerwca 2008 r., sygn. akt [...],

uchyla zaskarżony wyrok w części dotyczącej pozwanego Skarbu Państwa (punkty 1 i 3) i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powódki domagały się zasądzenia solidarnie od pozwanych Skarbu Państwa – Wojewody oraz od Miasta Stołecznego Warszawy po 420.000 zł. odszkodowania za utracone korzyści odpowiadającego wysokości czynszu, jaki mogłyby uzyskać z najmu lokali użytkowych mieszczących się w budynku przy ul. K. w Warszawie w okresie od 17 października 1997 r. do 30 listopada 2005 r. Ostatecznie sprecyzowały swoje roszczenia na rozprawie w dniu 14 maja 2007 r., żądając zasądzenia wyliczonych przez biegłą kwot: na rzecz M.C. 242.079 zł i na rzecz D.S. 252.850 zł.

Pozwani wnosili o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z dnia 28 maja 2007 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił powództwo, nie obciążając powódek kosztami procesu. Podstawą tego rozstrzygnięcia stały się następujące ustalenia:

Nieruchomość położona w Warszawie przy ul. K. była własnością rodziny S. i została objęta działaniem dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy (Dz. U. Nr 59, poz. 279, ze zm.). Wniosek właścicieli o przyznanie im własności czasowej do tej nieruchomości został załatwiony odmownie orzeczeniem Prezydium Rady Narodowej m.st. Warszawy z dnia 29 października 1951 r. Jednocześnie tymże orzeczeniem stwierdzono przejęcie na rzecz Skarbu Państwa stojących na gruncie budynków. Na skutek komunalizacji grunt stał się z dniem 27 maja 1990 r. własnością Gminy Warszawa Centrum (obecnie Miasta Stołecznego Warszawy).

Na wniosek powódki M.C. Samorządowe Kolegium Odwoławcze stwierdziło w dniu 14 października 2003 r. nieważność decyzji Prezydium Rady Narodowej z dnia 29 października 1951 r., a w dniu 1 grudnia 2004 r. odmówiło przyznania powódkom odszkodowania dochodzonego na podstawie art. 160 k.p.a. Zgodnie z wyliczeniami powołanych w sprawie biegłych, powódki w okresie od 17 października 1997 r. do 30 listopada 2005 r. mogłyby osiągnąć z wynajmu lokali użytkowych położonych w tym budynku dochód w wysokości: 242.079 zł. M.C. oraz 252.850 zł. D.S. Kwoty te obejmują czynsz najmu po potrąceniu należności podatkowych.

Sąd Okręgowy uznał roszczenia powódek, sprecyzowane do tych kwot, za bezzasadne i wyrokiem z dnia 28 maja 2007 r. oddalił powództwo. W stosunku do Miasta Stołecznego Warszawy oddalenie roszczeń nastąpiło z przyczyny braku legitymacji biernej tego pozwanego. Natomiast roszczenie przeciwko pozwanemu Skarbowi Państwa Sąd oddalił uznając, że skoro zdarzenie wyrządzające szkodę w postaci wydania niezgodnej z prawem decyzji Prezydium Rady Narodowej wydane zostało w 1951 r., to stosownie do art.160 § 1 k.p.a. odpowiedzialność pozwanego ogranicza się do szkody rzeczywistej, a zatem domaganie się wyrównania utraconych korzyści było chybione co do samej zasady prawnej.

Na skutek apelacji powódek od tego rozstrzygnięcia Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 6 czerwca 2008 r. zmienił je i uwzględnił powództwo w stosunku do pozwanego Skarbu Państwa. Powołując się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 września 2003 r., K 20/02 (OTK – A 2003, nr 7, poz. 76), którym uznano niekonstytucyjność przepisu art. 160 § 1 k.p.a. w części ograniczającej odszkodowanie za niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej do rzeczywistej szkody, Sąd Apelacyjny uznał, że dla oceny zakresu odszkodowania dochodzonego na podstawie tego przepisu decydująca jest data powstania szkody, a nie zdarzenia będącego jej źródłem. Skora zatem powódki dochodzą utraconych korzyści za okres od wejścia w życie Konstytucji, a więc od daty uznania przez Trybunał za niekonstytucyjne ograniczenie odpowiedzialności odszkodowawczej, to szkoda powstała w tym okresie w postaci utraty korzyści z wynajmu lokali powinna być powetowana przez Skarb Państwa na podstawie art. 160 § 1 k.p.a. stosowanego zgodnie z Konstytucją, w oparciu o powołany wyrok Trybunału Konstytucyjnego.

Wyrok Sądu Apelacyjnego zakwestionował skargą kasacyjną pozwany Skarb Państwa. W podstawie materialnoprawnej skargi zarzucił naruszenie art. 160 § 1 k.p.a. o treści wynikającej z wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 września 2003 r., art. 160 k.p.a. w zw. z art. 361 § 2, art. 160 § 1 k.p.a. w zw. z art. 362 k.c. oraz art. 160 § 1 k.p.a. w zw. z art. 361 § 1 k.c. W ramach podstawy procesowej zarzucił mające wpływ na wynik sprawy uchybienie art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Na tych podstawach wniósł o jego uchylenie i oddalenie apelacji wniesionej

od wyroku Sądu Okręgowego, ewentualnie o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Niezasadne są zarzuty procesowe skargi kasacyjnej. Uzasadnienie orzeczenia Sądu Apelacyjnego w części prezentującej stanowisko tego Sądu jest, co prawda, zwarte, ale nie przesadnie skrótowe. Nawiązując do ustaleń Sądu I – ej Instancji, wskazuje podstawę faktyczną rozstrzygnięcia oraz przedstawia argumentację jurydyczną. Ostatecznie odpowiada zatem wymogom zawartym w art. 328 § 2 k.p.c., a więc podjęta przez pozwanego próba zdyskredytowania jego poprawności procesowej nie mogła się powieść.

2. Trybunał Konstytucyjny, uznając w wyroku z dnia 23 września 2003 r. K 20/02, że art. 160 § 1 k.p.a., w części ograniczającej odszkodowanie za niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej do rzeczywistej szkody, jest niezgodny z art. 77 ust. 1 Konstytucji, zastrzegł jednocześnie, iż to jego rozstrzygnięcie znajduje zastosowanie do szkód powstałych od dnia 17 września 1997 r., to jest od daty wejścia w życie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Zastrzeżenie to wywołało rozbieżności co do jego rozumienia. W szczególności dotyczyły one sytuacji, w których zdarzenie wywołujące szkodę zaszło przed datą wejścia w życie Konstytucji, zaś skutki tego zdarzenia w postaci trwania i powiększania się rozmiarów szkody rozciągały się w czasie po tej dacie. Początkowo w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmowano stanowisko, że stwierdzenie przez Trybunał niekonstytucyjności art. 160 § 1 k.p.a. w części ograniczającej odszkodowanie do rzeczywistej straty nie dotyczy dochodzenia odszkodowania za szkody powstałe przed wejściem w życie Konstytucji, ponieważ przy orzekaniu odszkodowania powinno się stosować stan prawny obowiązujący w dacie zaistnienia zdarzenia wywołującego szkodę (por. wyroki: z dnia 25 stycznia 2006 r., I CK 273/05, z dnia 12 września 2007r., I CSK 220/07, czy z dnia 5 grudnia 2007r., I CSK 301/07 – niepubl.). W tym nurcie orzeczniczym utrzymuje się również rozstrzygnięcie Sądu I - ej Instancji zapadłe w rozpoznawanej sprawie. Stopniowo jednak Sąd Najwyższy odchodził od tego poglądu, przyjmującego zasadę jedności szkody na rzecz stanowiska odmiennego, zgodnie z którym na

podstawie art. 160 § 1 k.p.a. możliwe jest dochodzenie odszkodowania za okres po dniu 17 października 1997 r., obejmującego utracone korzyści w wypadku, gdy wadliwa decyzja administracyjna, stanowiąca źródło szkody, została wydana przed tą datą (por. wyroki : z dnia 9 października 2003 r., I CK 150/02, OSNC 2004, nr 7 – 8, poz. 132, z dnia 22 stycznia 2008 r. II CSK 376/07, niepubl, z dnia 8 lutego 2008 r., I CSK 477/07, niepubl., z dnia 12 marca 2008 r., I CSK 435/07, niepubl., z dnia 4 kwietnia 2008 r., I CSK 464/07, niepubl., z dnia 26 czerwca 2008 r., II CSK 79/08, niepubl. oraz uchwałę z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 123/08, Biul. SN 2008, nr 12, poz. 5). Stanowisko to uwzględnia i akcentuje zróżnicowaną strukturę szkody oraz jej potencjalnie dynamiczny charakter, który może powodować jej zmienność w czasie zarówno pod względem jakości, jak i ilości. Dlatego też dla ostatecznej oceny zobowiązania odszkodowawczego znaczenie ma nie tylko kiedy nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę, ale także kiedy ona się pojawiła (powstała). W związku z tym w powołanej uchwale Sąd Najwyższy, rozważając kwestię powstania i wymagalności utraconej korzyści, w postaci pozbawienia właściciela możliwości pobierania czynszu za najem, uznał że szkoda z tego tytułu, będąca następstwem wydania decyzji administracyjnej, której nieważność następnie stwierdzono, powstaje nie tylko w chwili utraty możliwości korzystania z rzeczy, lecz także w każdej chwili niemożności. Sąd Najwyższy potwierdził stanowisko zajęte w tej uchwale w wyroku z dnia 9 stycznia 2009 r., I CSK 272/08, niepubl.

Kierując się tym dominującym, a w ostatnim okresie w zasadzie jednolitym stanowiskiem Sądu Najwyższego, trzeba stwierdzić, że w razie wyrządzenia szkody na skutek decyzji administracyjnej wydanej przed dniem 17 października 1997 r., której niezgodność z prawem stwierdzono po tej dacie, powodowi przysługuje od dnia 17 października 1997 r. na podstawie art. 160 § 1 k.p.a. odszkodowanie nie tylko za poniesioną rzeczywistą szkodę, ale także za utracone od tej daty korzyści. Jest tak zwłaszcza w sytuacji, z którą mamy do czynienia w rozpoznawanej sprawie, kiedy to szkoda z tytułu utraconych korzyści trwa w czasie i narasta. Odmienny pogląd prawny, prezentowany w skardze kasacyjnej pozwanego Skarbu Państwa, jest więc - co zasady - nieusprawiedliwiony.

Nieuzasadnione jest też kwestionowanie przez skarżącego istnienia związku przyczynowego pomiędzy wydaniem bezprawnej decyzji a utratą korzyści przez

powódki. Nie ulega przecież wątpliwości, że niemożność dysponowania spornymi lokalami użytkowymi pociągała za sobą niemożność uzyskiwania dochodu z ich ewentualnego, a - jak się potwierdziło w sprawie - ich faktycznego najmu. Trzeba dodać, że w powołanym orzecznictwie, a zwłaszcza w wyroku z dnia 22 stycznia III CSK 240/08, istnienie związku przyczynowego w takich stanach faktycznych przyjmowano za oczywiste.

3. Powstaje jednak kwestia określenia w niniejszej sprawie daty końcowej, do której to odszkodowanie powódkom się należy. Należy przyjąć, że wyznacza ją data wydania przez Samorządowe Kolegium Odwoławcze orzeczenia w dniu 14 października 2003 r., uchylającego decyzję Prezydium Rady Narodowej z dnia 29 października 1951 r. Wydanie tego orzeczenia oznaczało bowiem odzyskanie przez powódki prawa własności do budynku, a tym samym roszczenie o odszkodowanie na podstawie art. 160 § 1 k.p.a. za okres po tej dacie stało się w stosunku do Skarbu Państwa bezprzedmiotowe. Sąd Apelacyjny zasądził roszczenie za cały dochodzony okres, tj. do 30 listopada 2005 r., nie rozdzielając czasowo należnego powódkom odszkodowania od Skarbu Państwa do dnia 14 października 2003 r. Rozdzielenie tych okresów i odpowiednie zmniejszenie odszkodowania, wymagałoby poczynienia dodatkowych ustaleń, których nie wolno czynić w postępowaniu kasacyjnym. Dlatego też zaskarżony wyrok w stosunku do pozwanego Skarbu Państwa podlegał uchyleniu w całości (art. 398¹⁵ w zw. z art. 108 § 2 k.p.c.).